

rendeleteket túlbuzgósággal vagy embertelenül hajtotta végre, – végül az a személy is, aki ezeknek a fasiszta törvényeknek és rendeleteknek végrehajtásából anyagi előnyt szerzett.

26.) Háborús bűnösnek tekintendő az a személy, aki huzamos és hatékony tevékenységet fejtett ki olyan politikai párt vagy szervezet érdekében, amely párt vagy szervezet az előbbi véleményekben említett törvényeket és rendeleteket megszavazta, illetve ezeket kifejezett módon törvényeseknek és szükségeseknek tekintette és jelentette ki.

27.) Antidemokratikus magatartás miatt bűnösöknek tekintendők azok a személyek, akik az érvényben lévő törvényekkel és rendeletekkel ellentétben vagy ezeknek túlbuzgó módon való végrehajtásával a testi és szellemi munkások politikai, gazdasági, közművelődési és jótékonyági intézményeit és szakszervezeteit szervezkedésükben és működésükben meggátolták és akik üldözték vagy becsmérelték ezeket a szervezeteknek vezetőit és tagjait, valamint azok, akik a dolgozó osztályok és ezeknek intézményei ellen gyűlöletet szítottak.

28.) Miután nincs semmi olyan speciális törvény, amely megfelelő rendelkezéseket tartalmazna a háborús bűnösök megbüntetésére, megfelelő módon alkalmazandók a Btk. 171, 172, §-i a nemzet, vallás és osztály elleni izgatásra vonatkozóan, a Btk. 471 és köv. §-i a hivatalos hatalommal való visszaélésre vonatkozóan, alkalmazható még az 1914. évi XLI. t.c. a becsület védelméről, esetleg az állami rend biztosítására vonatkozó 1921-évi III. t.c.

29.) A vádat az ügyészség indítja meg, saját kezdeményezéséből vagy valamely feljelentés alapján. Azok a személyek, akik erkölcsi vagy anyagi személyes érdekeiben sértve érzik magukat, közvetlenül is fordulhatnak az igazságügyi hatóságokhoz. Elévülési kifogás nem vehető figyelembe.

30.) A Jogügyi Bizottságnak az a véleménye, hogy a háborús bűnösök feletti ítélezésben a leghivatottabb az esküdtbírótság volna, amelynek működését felfüggesztette az antidemokratikus és fasiszta 6898/1919. M. E. rendelet. – A Bp. 337–352., 363–369 és a Bp. 1–28 §-ai megfelelően egyszerűsíthetők volnának.

31.) A háborús bűncselekményeknek nagy részét társadalmi úton lehetne kivizsgálni és büntetni. A hivatás-szervezetek maguk is megfogják találni azokat a módokat és lehetőségeket, amelyek mellett a háborús bűnösök, jogegyenlőség ellenségei, a népek, fajok és vallások közötti ellentétnek, gyűlölségnek és lebecsülésnek szítói, az embertelen és erőszakos magatartásúak jól kiérdemelt büntetésüket elnyerhetik.

A jegyzőkönyv lezárattott és aláíratott.⁵⁹⁴

Kmf.

Erdélyi Múzeum-Egyesület Levéltára, Nagy György-hagyaték, Demeter-archívum, közéleti dokumentumok-csomó, sz. n.

594 Kézzel írt, és három olvashatatlan aláírás.

24.
A FELSZABADÍTOTT TERÜLETEK
ROMÁN DEMOKRATA SZÖVETSÉGE KOLOZSVÁRI SZERVEZETÉNEK
NYILATKOZATA ÉSZAK-ERDÉLY STÁTUSÁNAK KÉRDÉSÉBEN

Kolozsvár, 1944. december 30.

A Román Demokrata Szövetség⁵⁹⁵ kéri, hogy előzetesen hozzanak egy elvi nyilatkozatot, nemcsak az Országos Demokrata Arcvonal⁵⁹⁶ kolozsvári szervezetének küldöttei által, akiket a minimális együttműködési terv kidolgozására korlátozott bizottságba küldtek, hanem a *kolozsvári Román Demokrata Szövetséget alkotó összes csoportosulás*⁵⁹⁷ által aláírva, amely nyilatkozat kategorikusan és minden félremagyarázási lehetőség nélkül szögezze le a felszabadult területek szuverenitásának kérdését.

Ezen ünnepélyes nyilatkozat hiányában a Román Demokrata Szövetség nem tudja az együttműködés alapjait megvitatni a kolozsvári Országos Demokrata Arcvonallal.

A Román Demokrata Szövetség szükségesnek tartja felvetni ezt az előzetes elvi kérdést, mivel a *szakbizottságok néhány exponens képviselője* vitatta Romániának a felszabadult Erdélyhez, sőt az egész Erdélyhez való joga legális alapjait.

A Román Demokrata Szövetség az Országos Demokrata Arcvonaltól kapott három átirat tartalmából megállapította, hogy az elismeri az 1944. szeptember 12-i fegyverszüneti egyezmény kétségbevonhatatlan hatályát a felszabadult Erdély közjogi helyzetére vonatkozóan. Mivel azonban ezen átiratok megfogalmazásából *csupán burkolt módon következnek*, de nem tűnik ki nyilvánvalóan és szó szerint Romániának a felszabadult területek fölötti joga legalitásának az elismerése, a Román Demokrata Szövetség – minden kétértelműség kizárása érdekében – kénytelen felvetni a szuverenitás előzetes kérdését.

A Román Demokrata Szövetség nem vetette volna fel ezt a kérdést, mivel a Román Állam minden jó állampolgáráról feltételezte, hogy a szuverenitás kérdését vitán felülinek tartja. Nem a Román Demokrata Szövetség vetette fel tehát ezt a kérdést, amelynek tulajdonképpen nincs mit keresnie egyes szakbizottságok vitáiban, – melyeket a helyi kolozsvári közigazgatás tanácsokkal való megsegítése céljából hoztak létre –, hanem az Országos Demokrata Arcvonalból egyesek gyakran kétértelmű, sőt néha éppenséggel kategorikus és több mint egyértelmű magatartása. Nem elég csupán a román központi szervezetekhez⁵⁹⁸ tartozni, de

595 A Szövetség megalakulásakor a Felszabadított Erdély Román Demokrata Szövetsége nevet fogadták el. December 9-től azonban a szervezet hivatalos neve: „A Felszabadított Területek Román Demokrata Szövetsége”. A korabeli sajtóban és egyéb forrásokban azonban sokszor csak egyszerűen Román Demokrata Szövetség nevet használnak, februártól pedig hivatalosan is ezt az utóbbi változatot tüntetik fel a szervezet jegyzőkönyveiben is.

596 Szó szerinti fordításban: Nemzeti Demokratat Front.

597 A Nemzeti Parasztpárttól és a Nemzeti Liberális Párttól van szó.

598 A pártok, illetve az ODA bukaresti központjairól van szó.

még románul is kell érezni, gondolkodni és megnyilvánulni, hogy azonosuljon az ember a román⁵⁹⁹ eszmével, amely különben amellet, hogy törvényes, még jogos is.

A nyilatkozat szövege, amelyet kérünk, hogy a kolozsvári Országos Demokrata Arcvonalhoz tartozó összes párt- és egyéb szervezet írjon alá, a következő módon lesz megszerkesztve:

„Alulírott, a kolozsvári Országos Demokrata Arcvonalhoz tartozó politikai pártok, illetve csoportok, a meghatalmazott vezetőink aláírásával ünnepélyesen kinyilvánítjuk, hogy az észak-erdélyi felszabadult területek közjogi helyzetét a Moszkvában, 1944. szeptember 12-én, egyrészt a Szovjetunió, az Egyesült Államok és Nagy-Britannia, másrészt Románia által megkötött Fegyverszüneti Egyezmény konkretizálja.

Az Észak-Erdély feletti szuverenitást Románia gyakorolta. A bécsi diktátum révén e szuverenitás tényleges gyakorlása mindössze felfüggesztetett. Az 1944. szeptember 12-i Fegyverszüneti Egyezmény 19. pontjában a szövetséges hatalmak a bécsi diktátumot érvénytelennek és meg nem történtnek nyilvánították. Ez azt jelenti, hogy ezen diktátum összes jogi következményei érvénytelenek és meg nem történtek, mintha kezdettől fogva nem is léteztek volna. Következésképpen Románia Észak-Erdély feletti szuverenitása jogilag úgy tekinthető, mintha soha nem szűnt volna meg, csak egy semmisnek nyilvánított eseményen alapuló tényállás zavarta meg.

Ugyanazon Fegyverszüneti Egyezmény révén a szövetséges hatalmak elhatározták Erdély⁶⁰⁰ Romániához történő visszatérését. Mindebből az következik, hogy Észak-Erdély a Román Állam szuverenitása alatt található. Katonai okokból a szovjet katonai hatóság látja el ezen területek közigazgatását.”⁶⁰¹

*Gh. Ropan
titkár*

Román Országos Központi Történelmi Levéltár, Emil Hațieganu-iratok, 1635. fond, 46/1944-45. csomó, iktsz. n., 36-37., Gh. Ropan aláírásával ellátott román nyelvű fogalmazvány.

599 Kézzel beírva: „állam”.

600 Kézzel beszúrva: „vagy legnagyobb része”.

601 A mondat kézzel javított új változata: „Az ODA csoportjai kinyilatkozzák, hogy a terület fölött a szovjet katonai hatóságok gyakorolják.”

MELLÉKLET:

Uniunea Democrată Română
Din Teritoriile eliberate
Organizația Cluj

Declarați I-a,

Uniunea Democrată Română cere ca în prealabil să se dea o declarație principiară, semnată nu numai de către delegații Frontului Național Democrat, organizația Cluj, emiși în comisiunea restrânsă pentru elaborarea planului minimal de colaborare, ci *către toate grupările care formează FND din Cluj*, în care declarație să se precizeze în mod categoric și fără vreo posibilitate de răstălmăcire, problema suveranității a teritoriilor eliberate. În lipsa acestui declarații solemne, UDR nu poate discuta bazele de colaborare cu FND.

UDR se vede nevoită să pună această problemă principiară prealabilă, *fiindcă câțiva exponenți din sânul comisiilor de specialitate* au discutat bazele legale ale dreptului României asupra Ardealului eliberat, ba chiar și asupra Transilvaniei întregi.

UDR a constatat din cuprinsul celor trei adrese primite de la FND, că această recunoaște incontestabila autoritate a Convențiunii de Armistițiu, din 12 septembrie 1944, privitor la situația de drept public a Ardealului eliberat. Însă, fiindcă din redactarea acestor adrese, *rezultă numai în mod implicit*, însă nu reiese în mod evident și *expressis verbis*, recunoașterea legalității dreptului României asupra teritoriilor eliberate, UDR este constrânsă – pentru a elimina orice echivoc – să pună probleme prealabilă a suveranității.

UDR nu ar fi ridicat această problemă, fiindcă a presupus despre fiecare bun cetățean al Statului Român, că problema suveranității nu compoartă și nu poate comporta posibilitate de discuție. Nu UDR a ridicat deci această chestiune, care propriu zis nu are ce căuta în discuțiunile unor comisiuni de specialitate, instituite pentru asistarea cu opiniuni a administrațiilor locale din Cluj, ci atitudinea adesea ambiguă, ba uneori chiar categorică și mai mult ca evidentă a unora din rândurile FND-ului. Nu este suficient să aparții organizațiilor centrale din România, dar mai trebuie să simți, să gândești și să te manifesti ca un român, pentru ca să te identifice cu teza de⁶⁰² român care de altfel pe lângă că este cea legală este și cea dreaptă.

Textul declarației pe care cerem să fie semnat de către toate partidele și formațiunile făcând parte din FND din Cluj, urmează să fie astfel redactat:

„Subsemnatele partide politice, respectiv grupări, făcând parte din Frontul Național Democrat din Cluj, prin care semnătura conducătorilor noștri autorizați, declarăm în mod solemn că situația de drept public a teritoriilor eliberate din Ardealul de Nord este concretizată de convențiunea de armistițiu, încheiată la

602 Kézzel beszúrva: „stat”.

Moscova în 12 septembrie 1944, pe de o parte între U.R.S.S., U.S.A. și Marea Britanie, iar pe cealaltă parte între România.

Asupra Ardealului de Nord, suveranitatea a avut-o România prin dictatul de la Viena exercitarea de fapt a acestei suveranități a fost numai suspendată. În punctul 15 din Convențiunea de Armistițiu din 12 septembrie 1944, puterile aliate au declarat nu și neexistența dictatului de la Viena. Această înseamnă că sunt nule și neexistente toate consecințele de drept ale acestui dictat, ca și când de la început n-ar fi fost (existat). În consecință suveranitatea României asupra Ardealului de Nord este considerată de drept ca una care n-a încetat niciodată, ci a fost numai tulburată de stare de fapt, întemeiată pe un act declarat nul și neexistent.

Prin aceeași Convențiune de Armistițiu puterile aliate au hotărât revenirea la România a Transilvaniei⁶⁰³. Din toate aceste rezultă că Transilvania de Nord se găsește în suveranitatea Statului Român.

Din motive militare, autoritatea militară sovietică, exercită administrația asupra acestor teritorii.⁶⁰⁴

Cluj, 30. XII. 1944.

(ss.) Gh. Ropan
secretar

603 Kézzelel beszúrva: „sau pe cea mai mare parte”.

604 A mondat kézzel javított új változata: „Grupările din FND declară, că asupra acestor teritorii autoritatea militară sovietică exercită controlul administrației.”

25.
GOLDBERGER NICOLAE BUKARESTI KIKÜLDÖTT JELENTÉSE
A ROMÁN KOMMUNISTA PÁRT KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK
AZ ÉSZAK ERDÉLYI HELYZETRŐL⁶⁰⁵

Bukarest, 1944. december 30.

Szigorúan titkos!

Eltvársak,

Az észak erdélyi politikai helyzetet a Romániából küldött hatóságok távozása után az általános bizonytalanság jellemzi. Pártszervezeteink és elsősorban a területi bizottság igyekezett a politikai helyzetet mind a pártaktíva, mind a magyar és román demokratikus erők, ideértve az egykori nemzeti parasztpárt és a liberális párt volt tagjait, képviselői számára tartott előadások sorozatával tisztázni. A fő irányvonalat Luka elvtárs cikke jelenti számunkra, melyet két alapvető pontban foglalhatunk össze:

1.) Észak Erdély jelenleg sem Magyarországhoz, sem pedig Romániához nem tartozik, noha a SZU és szövetségesei, valamint Románia közötti fegyverszünet kikötései nem ismerik el a bécsi diktátumot, s Erdély vagy teljes egészét vagy nagy részét Romániának ígérlik. Az a tény, hogy a Demokratikus Blokk kormánya nem tartotta be a fegyverszünet feltételeit, s még a fegyverszünet legelementárisabb követelményeinek sem tett eleget, Észak Erdély jelenlegi helyzetéhez vezetett.

2.) A bukaresti kormány által kihelyezett közigazgatás, ahelyett, hogy valóban demokratikus lett volna, s betartotta volna az Észak Erdélyben élő nemzetiségek jogait, mint ismeretes, működését tekintve gyarmatosító, reakciós és fasiszta közigazgatás volt, melyet a felszabadító szovjet hadsereg nem tűrhetett meg.

Állandó általános jellemzőnek tekinthető a még mindig elég erős sovinizmus, mind a magyarok, mind a románok körében. A románok készek harcolni a magyar sovinizmus ellen, s tényekkel bizonyítani annak meglétét. Ugyanezt teszik a magyarok is a román sovinizmus vonatkozásában. Mindez azokban a híresztelésekben jut kifejezésre, melyek egyik részről pontos adatokat tartalmaznak arra vonatkozóan, hogy a román hatóságok visszatérnek és újra helyreállítják a rendet, másik részről pedig, hogy a román hatóságok távozásával Észak Erdély, magától

605 Az Sz. Kirszanov, a romániai SZEB Politikai Osztályának helyettes vezetője által A. Visinszkijnek küldött jelentéshez mellékelt kísérelőiraton a következő megjegyzés szerepel: „V. A. Zorin elvtársnak.” Az alábbi táviratot a romániai SZEB szovjet képviselőinek címezték. Ugyanakkor technikai okok miatt nem sikerült Szuszajkovot és Pavlovot a máramarosi és máramarosszigeti helyzetről informálni. Ilyen körülmények között lépett Sz. Dangulov azonnali VCS kapcsolatba Moszkvával: „Gribanov elvtársnak. Jelenleg a kárpátaljai Ungváron vagyok. Máramarosszigetről érkeztem ide, hogy kapcsolatba lépjek Bukaresttel és tájékoztassam őket a Bizottság munkájának kezdeti eredményeiről. A kapcsolatfelvétel sikertelen volt. Úgy határoztam, hogy a Szuszajkov és Pavlov elvtársaknak címzett táviratot haladéktalanul továbbítom Önöknek Visinszkij elvtárs számára. Ezzel együtt lépjenek kapcsolatba Pavlov elvtárral és közöljék vele is a távirat szövegét. Dangulov”. (AVP RF. F. 0125. Op. 34. P. 131. D. 21. L. 40.) - az orosz szerk. kiegészítése.